

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת יתרו

לא תחמוד

הדיבר האחרון בעשרת הדיברות הוא מצוות "לא תחמד":

"לא תחמד בית רֵעֶךָ לא תחמד אֶשֶׁת רֵעֶךָ וְעַבְדוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׂוֹרוֹ וְחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ" (שמות כ, יד).

מה כלול באיסור זה? האם עוברים עליו רק בעשיית מעשה, או שזהו איסור התלוי כולו בלב? ואם זו מצווה התלויה בלב – האומנם אפשר לצוות על המחשבה ועל הרצון?

אכן נחלקו הראשונים מהם גדרי האיסור:

לפי רבותינו בעלי התוספות אסור לאדם ללחוץ על חברו שייתן לו דבר מה השייך לו ולהפציר בו עד שייענה לבקשתו. אומנם המפציר לא עבר על איסור גזל, שהרי לא לקח שום דבר בלי רשות, אך הוא עבר על "לא תחמד" – כי הצליח לקבל את מבוקשו בלי תשלום באמצעות מניפולציות והפצרות.

לדעת רש"י גם אם הצליח המפציר לשכנע את חברו **למכור** לו את החפץ ושילם לו את מלוא תמורתו – גם אז עבר על "לא תחמד". האיסור הוא בעצם ההפצרה.

הרמב"ם והשולחן צעדו צעד נוסף. הואיל ובעשרת הדיברות שבפרשת ואתחנן מופיע פועל נוסף המרחיב את איסור החמדה – "וְלֹא תִתְאָוֶה"¹ – למדו הרמב"ם והשולחן ערוך שהאיסור חל כבר בשלב **התכנון** לקבל או לקנות דבר שהבעלים אינו מעוניין למכור:

"כל החומד עבדו או אמתו או ביתו או כליו של חבירו או כל דבר שאפשר שיקנהו ממנו, והכביד עליו רעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, הרי זה עובר בלא תחמוד (שמות כ, יד). כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכל כיוצא בזה, כיון שחשב בלבו איך יקנה דבר זה ונפתה בלבו בדבר, עבר בלא תעשה של לא תתאוה (דברים ה, יח), ואין תאוה אלא בלב בלבד" (חושן משפט שנט, י).

לכל הדעות אין האדם עובר עבירה רק במחשבה החולפת בראשו. התורה לא ניתנה למלאכי השרת. האיסור מתחיל מהתכנון למצוא דרכים לקבל את מבוקשנו מהזולת חרף סירובו.

התורה הבינה שהמחשבה היא היסוד והשורש של כל העבירות. בגלל החמדה אדם מעיד עדות שקר, ובהשפעתה הוא גוזל, נואף ורוצח. ולכן אף שהחמדה היא לכאורה עבירה קטנה, היא אכן אִם כל חטאת.

מותר לאדם להפציר בחברו לעשות דברים שלא מעורבת בהם חמדה, כגון שילמד עימו או שיעבוד אצלו – כפי שהפציר לבן ביעקב עד שנעתר לעבוד עימו שש שנים נוספות – אך כמובן שכל בקשה חייבת לנבוע מתוך כיבוד רצונו של הזולת. לפיכך אפשר לבקש פעם אחת ואפילו פעם שנייה, להסביר את הבקשה, אך לדעת את הגבול ולא ללחוץ מעבר למידה. אם החבר מסרב יש לקבל את החלטתו ולכבדה.

במצווה זו התורה מלמדת אותנו שיש בכוחנו לנווט את מחשבות ליבנו ולא להיות משועבדים להן. קיום המצווה דורש כבוד לזולת – בקבלת רצונו, ענווה – בהבנה שלא הכול תלוי בכוח השכנוע שלנו, ואמונה בה' – בשמחה שאנו שמחים בחלקנו הטוב שניתן לנו.

שאל דוד בוצ'קו

¹ "וְלֹא תִתְאָוֶה אֶשֶׁת רֵעֶךָ וְלֹא תִתְאָוֶה בֵּית רֵעֶךָ..." (דברים ה, יז).